

Asia: VN/21436/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi terveydenhuoltolain, vankeuslain ja tutkintavankeuslain muuttamisesta (saattohoito ja eräät muut muutokset)

Lausunnonantajan lausunto

Kommentit palliatiivista hoitoa ja saattohoitoa koskevista ehdotuksista ja perusteluista

Vanhusasiavaltuutettu kannattaa ehdotettua säätelyä palliatiivisen hoidon ja saattohoidon kirjaamisesta terveydenhuoltolakiin, mutta huomauttaa, että iäkkäiden palveluiden kohdalla lain toteuttaminen vaatii investointeja.

Hallituksen esityksessä terveydenhuoltolain sairaanhoitopalvelua koskevaa säätelyä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että nimenomaisesti säädetään palliatiivisen hoidon ja saattohoidon olevan hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevia palveluita. Laissa säädettäisiin myös palliatiivisen hoidon ja saattohoidon määritelmät.

Palliatiivinen hoito ja saattohoito ovat keskeinen osa iäkkäiden hyvää hoitoa ja hoivaa. Palliatiivinen hoito ja saattohoito edellyttävät hyvää moniammatillista yhteistyötä. Vanhusasiavaltuutettu pitää välttämättömänä, että palliatiivisen hoidon ja saattohoidon toteuttamista suunnitellaan oikea-aikaisesti. Henkilön omia näkemyksiä ja toiveita tulee tosiasiallisesti kuulla. On myös tärkeää, että kärsimystä ei lisätä esimerkiksi siirtämällä elämän viimeisinä viikkoina henkilöä tarpeettomasti hoiva- tai hoitoyksiköstä toiseen.

Palliatiivista hoitoa ja saattohoitoa koskeva osaaminen on turvattava järjestämällä alan perusopetus ja jatkokoulutusta terveydenhuollon ammattilaisille. THL:n vanhuspalveluiden tila -seurannan tulosten mukaan vuonna 2023 palliatiivisen hoidon ja saattohoidon osaamisen arvioi hyväksi 62 prosenttia ympärivuorokautisen hoidon yksiköistä ja jopa vain 25 prosenttia kotihoidon yksiköistä (Forsius & Hammar 2024).

Vanhusasiavaltuutettu näkee saattohoidosta ja palliatiivisesta hoidosta säätämisen tärkeäksi, jotta näiden palveluiden asemaa voidaan vahvistaa terveydenhuollossa. Ikääntyneiden määrän kasvaessa ja kuoleman siirtyessä yhä myöhäisempään ikään palliatiivista hoitoa tarvitsevien ihmisten määrä kasvaa voimakkaasti tulevana vuosina – myös sosiaalipalveluissa.

Tutkimuksen mukaan vuonna 2019 kroonisiin sairauksiin kuolleista suomalaisista jopa noin neljäsosa kuoli vanhuspalveluissa ja 15 % kuoli kotona. (Ahtiluoto ym. 2025) Kuitenkin vain harvan iäkkään elämän loppuvaiheen hoitoon osallistuu palliatiivista erikoisosaamista omaava tiimi (Ahtiluoto ym. tutkimuksessa vain 16 % kaikista kuolemista).

Riittävän ajoissa aloitettu palliatiivinen hoito vähentää päivystyskäyntejä elämän viimeisinä kuukausina – myös sosiaalihuollon palveluissa, joihin kuuluvat iäkkäiden kotihoito ja palveluasuminen (Ahtiluoto ym. 2025). Turhat siirrot elämän loppuvaiheessa kuormittavat sekä iäkkäitä itseään ja heidän läheisiään että terveyspalvelujärjestelmää. Palliatiivisen hoidon tuomat säästöt näkyvät kuitenkin viiveellä ja edellyttävät myös investointeja esimerkiksi kotisairaaloimintaan.

Lain perusteluissa todetaan, että hyvinvointialueella hoito toteutetaan tarvittaessa tarkoituksenmukaisella tavalla terveydenhuollon ja sosiaalihuollon yhteistyönä. Koska suuri osa iäkkäistä viettää elämänsä viimeisiä kuukausia ja myös kuolee sosiaalihuoltolain perusteella järjestettävissä asumispalveluissa tai kotihoidossa, on tämä yhteistyö tärkeää.

Vanhusasiavaltuutetun saamien tietojen mukaan iäkkäiden elämän loppuvaiheen hoidon toteutumisessa on ollut ongelmia sekä vanhuspalveluissa että terveyspalveluissa. Vanhusasiavaltuutettu huomauttaa, että palliatiivisen hoidon ja saattohoidon tarjoaminen osana nykyistä ympärivuorokautisen hoidon ja kotihoidon palvelua on haastavaa. Tämä johtuu siitä, että hoitajien määrä suhteessa avun tarvijoihin on ollut laskusuuntainen, vaikka iäkkäiden kotihoidon ja asumispalveluiden asiakkaiden toimintakyky ja terveys on entistä heikompi.

Iäkkäiden kohdalla on erityisen tärkeää huomioida, että sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin, kuten kotihoitoon ja ympärivuorokautiseen palveluasumiseen turvataan riittävä tuki toteuttaa niin palliatiivista hoitoa kuin saattohoitoa. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi asiantuntijasairaanhoidajien vakanssien perustamista hyvinvointialueille sekä kotisairaanhoidon vahvempaa resursoimista. Vanhusasiavaltuutettu on ehdottanut kansallista strategiaa vanhuspalveluiden kokonaisuudesta, jotta hyvä hoito ja palveluiden vaikuttavuus tulisivat huomioituiksi kokonaisuutena.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi, että palliatiivisella hoidolla tarkoitetaan parantumattomaa, etenevää sairautta sairastavan potilaan oireiden hallintaan ja toimintakyvyn ylläpitoon tähtäävää aktiivista kokonaisvaltaista hoitoa. Toimintakyvyn lisäksi olisi hyvä käyttää elämänlaadun käsitettä, joka sisältää myös toimintakyvyn eri ulottuvuudet. Elämänlaadun

tukeminen on etenkin elämän loppuvaihetta elävien iäkkäiden näkökulmasta keskeinen hoidon tavoite.

Kommentit hoitopaikan valintaa koskevista ehdotuksista ja perusteluista

Hoitopaikan valintaa koskevan sääntelyn muuttaminen voi helpottaa erilaisissa tilanteissa elävien iäkkäiden tilannetta ja vahvistaa valinnanvapautta. On kuitenkin hyvä kiinnittää huomiota siihen, miten turvataan niiden iäkkäiden hoidon jatkuvuus, joilla on esimerkiksi toistuvia seurantakäyntejä vaativia pitkäaikaissairauksia tai monia samanaikaisia terveysongelmia.

Vanhusasiavaltuutettu pitää tärkeänä huolehtia siitä, että vaihtoehtoisia asiointi- ja viestintäkanavia on tarjolla heille, jotka eivät käytä digipalveluita tai jotka eivät kykene itsenäisesti digitaaliseen asiointiin. On tärkeää, että tosiasiallisesti varmistetaan heille yhdenvertaiset mahdollisuudet omien asioiden hoitamiseen ja tiedonsaantiin. Näiden vaihtoehtoisten kanavien käytön tulee olla helppoa, eikä niiden löytäminen tai käyttö saa edellyttää digitaalisia taitoja esimerkiksi yhteystietojen tai ohjeiden löytämiseksi.

Kommentit erikoissairaanhoidon hoitotakuun seurantaa koskevista ehdotuksista ja perusteluista

Hoitoon pääsyn seuraaminen ja eri alueiden vertailu vahvistaa niiden iäkkäiden valinnan mahdollisuuksia, jotka itse tai heidän läheisensä kykenevät seuraamaan hoitoon pääsyn enimmäisaikoja hyvinvointialueiden verkkosivuilta. Hoitoon pääsyn enimmäisaikojen tiheämpi julkaiseminen lisää toiminnan läpinäkyvyyttä. Vanhusasiavaltuutettu on suositellut hoitotakuuajan tiukentamista, jotta iäkkäät saavat oikea-aikaista hoitoa koko maassa.

Kommentit esityksen vaikutusarvioista

-

Mahdolliset muut kommentit

-

Lehto-Niskala Vilhelmiina
Vanhusasiavaltuutettu